

“खादेतद्बुद्धिरेव साहस्यारोन्ध्या कस्मान्न संसरति कतं स्त-
क्ष्णशरीरेणाप्राप्ताणि केनेत्यत आह । “चित्तं यथायथ-
मृते स्थास्वादिभ्यो विना यथा ज्ञाया । तद्विना विशेष-
ेन तिष्ठति निराश्रयं लिङ्गम्” । लिङ्गनात् ज्ञाप-
नात् बुद्ध्यादयोलिङ्गं तत् अनाश्रितं न तिष्ठति । जन्म-
प्रयाणान्तरात् बुद्ध्यादयः प्रत्युत्पन्नशरीरश्रिताः प्रत्युत्पन्न-
पञ्चतन्मात्रवच्चे सति बुद्ध्यादिवात् दृश्यमानशरीरवृत्ति-
बुद्ध्यादिवत् । विना विशेषैरिति सूक्ष्मैः शरीरैरित्यर्थः ।
आगमस्यात् भवति ‘अद्भुतमात्रं’ पुरुषं निश्कर्षे यमोर्ना-
दिति” । अद्भुतमात्रत्वेन सूक्ष्मात्मनस्तथाति आत्मनो-
निष्कर्षात्सम्भवेन सूक्ष्ममेव शरीरं पुरुषस्तदपि हि परि-
स्थूलशरीरे गते” । एतच्च सर्गां भूतानां संसरणकाले
सूक्ष्मदेहव्याप्यत्वे स्थिते मनुष्याणामेव दाह्यादूर्ध्वं
आति। हिक्के हान्तरोत्पत्तिर्न पृथक् प्रायुक्तत्वात्
असति तु दाह्यादौ नृणां प्रसायानिकभूतभावप्राप्तिरिति
भेदः यथोक्तम्” युजितं ० विष्णु ० । “अति। हिक्क
संज्ञोऽसौ देहो भवति भार्गव । कोलं तस्मिन्नाणां
नाभ्येषां प्राणिनां कवित्” इत्युपक्रम्य प्रेतपिण्डैस्तथा
दत्तैर्देहमाप्नोति भार्गव ! । भोगदेहमिति प्रोक्तं क्रमा-
देव न संशयः । प्रेतपिण्डा न दीयो यस्तू तस्य विभोज-
णम् । प्रसायानिकेभ्यो भूतेभ्यो नाकल्पमेव विद्यते । तदाऽस्य
घातना घोरा शोतमातातपोद्भवा इति” अत्र प्रेतका-
र्याकरणे दोषाभिधानम् । निन्दार्थमादौ विधेयस्यार्थे
“न निन्द्यं निन्दनोर्थं निन्दति किन्तु विधेयं स्तोतानि”
न्यायात् । एतच्च विद्वद्भिन्नविषयम् आ० उ० विदुषः
दैवासत्करणेऽपि अर्चिरादिप्राप्तेरुक्तेः “अथ यद् वैवा-
स्मिन् शब्दं कर्षन्ति यदि न, अर्चिषमेवाभिसन्ध-
न्वीति” । एतद्भाष्यञ्च ६५१ पृष्ठे प्राग् दर्शितम् ।
एवं गद्यान्नादावपि “अग्निदग्धाश्च ये जीवा नाग्नि-
दग्धास्तथाऽपरे तेषां सूरङ्गणाद्यांश्च इक्षं पिण्डं ददा-
व्यहमिति । मन्त्रविद्वेजानाग्निदग्धस्याप्युद्धारप्रतिपादनात् ।
निष्कर्षस्त संवृत्तिकाश्च प्राणिमात्रस्य सूक्ष्मदेहप्राप्तिः तत्र
पञ्चादीनां दाह्यादिकर्मादिकमन्तरेणापि स्वस्वकर्माहु-
कारेण देहान्तरप्राप्तिः मनुष्याणामन्तः किदादिव्यतिरिक्तानां
दाह्यादिकमन्तरेण प्रसायानिकभूतभावप्राप्तिः कृते तु
दाह्यादौ आति। हिक्कदेहप्राप्तिः पुरुषपिण्डादौ पुनः
प्रेतदेहप्राप्तिः सपिण्डीकरणात्परं भोगदेहप्राप्तिः । तीर्थ-
स्नानां न तु प्रेतदेह इति भेदः “कृते सपिण्डीकरणे नरः

संवत्सरात्परम् । प्रेतदेहं परित्यज्य भोगदेहं प्रपद्यते
इत्युक्ते” । “तत् स नरको वाति स्वर्गे वा स्वर्गे कर्मणा”
इत्युक्ते च विदुषां मर्त्यातीर्थस्नानां तु दौघात् दाह्या-
दिकार्याकरणेऽपि अर्चिरादिमार्गेण तत्तत्स्थानयोग्य-
देहप्राप्तिरिति ।

आति। गथ्य न० अति। गथ्य एव स्वार्थे ष्यञ् । अति। श्ये ।
आति। श्यायन लि० अति। श्यायनः श्यानम् नि० न समाशान्तः
अति। श्या दासः अत्यधीनत्वात् अति। श्यन्तु चतुर्थ्यां
पञ्चा० ऋत् । दासमन्त्रिणद्वयगतौ ।

आति। ष्ट न० अति। श्यायनं पञ्चमं अति। श्यस्य भावः ष्यञ् ।
अति। श्यस्य स्थिता उत्कर्षे । “याधिपत्याय आश्रयायाति-
दायाऽऽरोहामि” ऐ० आ० ।

आतु पु० अत-उच् । भेलकि । (भेला) उ० मे ।

आतुच् १० “आतुर्गमनार्थे इति” भा० भा० आधारे किप् ।
स्वार्थस्यास्तगतत्वात् तस्य निष्क्रियत्वात् अस्माकं “यद्दद्युः
उदिते यन्मन्त्रादिन आतुः” भा० भा० २७२१, “आतुचि
साधु” भा० ।

आतुजि लि० आत-उच् -किंसायनादात्मनैकेतेषु इन् ।
हिंसके वक्तव्यादायके च । “पिबन्तं सोममातृजो” ७, ६६
६८, “आतृजी हिंसको प्रदत्ताय वा” भा० ।

आतुर लि० इपदर्थे आत-अत उच् । कात्यायने उज्ज्व०
“घृतमुत्तमं विधिपिक्तमाहितं प्रपिबन्ति” अथति कृत्-
सातुरः” उज्ज्व० वैद्य० २० पीडिते च । “राजानारजा तत्र
राघवं मदनानुरा” रघुः । “न ज्ञानमायरेद्भुजा नाहरो
न मञ्जानिगि” “बालउद्गातुरेतिना” “अ. काशेणास्तु
विज्ञेया बालउद्गातुरा” इति च अनुः । आतुरे निवसो
नान्ति” मरुतिः । [धि० ष्यते ।

आतुरसंन्यास न० इत० । संन्यासभेदे संन्यासगच्छे तदि-
आतुरोपक्रमणीय पु० आतुरसंन्यास्य रोगनिवारणाय
उपक्रमणीयम् । आतुरस्य विविक्तार्थमायुष्योऽभ्युत्थितवयो-
देहजनसत्यसात्मप्रकृतिभेदजदेशान् कारेण उपक्रमणीये व्या-
पारभेदे तदधि कल्पकतोऽप्युच्यते ॥ २० तत्प्रतिपादकपद्ये च ।
स च स्रुतान्तर्गतोऽध्यायभेदः । ततोऽपि विशेषं ज्ञात्वा
वैद्यैरातुरस्य रोगनिवारणायोपक्रमः प्रथमः । स चाध्याय-
साधुदृश्यते यथा “अथात आतुरोपक्रमणीयमध्यायम्
व्याख्यास्यामः ॥ आतुरस्य उपक्रमः सारो विधेयातुरादौ परी-
क्ष्येत । मत्स्यायुषि व्याधूतमिव यो देहः स सः, सात्मप्रकृति-
भेदजदेशान् परीक्षेत ॥ तत्र मञ्जुपाणिपादार्थं पृष्ठस-